नं. ५०१३

लिंगानुशासनं सिद्धान्त कौमुद्याम्.

भट्टोजि दीक्षितः .

पत्र. ११ —— सं. ४

व्याकरणम्

लिंगानुशासनम् सिद्धांतकौमुद्याम्

५०१३

5013

F. = 11

श्रीगणेशाय नमः लिंगस्त्री अधिकार सूत्रेण ते ऋकारांता
मातृदुहितृननांदरः ऋकारांता एते पंचैव स्त्रीलिंगा स्वसादिस्त्रो
स्वसृकस्यैव ङीन्नेषधेन कर्त्रीत्यादौ ङीपा इकारांतत्वात् जि
स्वचतस्रो मात्रः स्त्रियामादेशात तया विधाने विग्रहोस्त्रि
चतुरो ऋदंतत्वाभावात् अन्यूप्रत्ययांतो धातुः अनिप्र
त्ययांत अप्रत्ययांतश्च धातुः स्त्रियां स्यात अवनिः चमूः
प्रत्ययग्रहणं किं देवयतेः क्विप्देवूः विग्राह्यलिंगः अशनि
भरणिअरणयः पुंसि च उयमयंवाशनिः कि न्यंतः निप्र
त्ययांतो निप्रत्ययांतश्च धातुः स्त्रियां स्यात भूमिः ग्लानिः
वह्नि वृष्ण्यग्नयः पुंसि सर्वस्यापवादः श्रोणियोन्यूर्मयः पुं

सिच इयमयंवाश्रोत्रि: श्रीवंत: श्री:इत्यादि ईकारांतस्य ईप्र
त्ययांत: स्त्रीस्यात् लक्ष्मी: ऊकारांतश्च कुरु: विद्या घृतमेकाक्षरं
श्री: भ्र: एकारंकिंप्रपुष्टी: विंशत्यादिरानवते: इयंविंशति:
त्रिंशत्चत्वारिंशत् षष्ठे: सप्तति: अशीति: नवति: दुंदुभिरक्षेषु
इयंदुंदुभि: अक्षेषुकिं अयंदुंदुभि: वाद्यविशेषो ऽसुरोवा नाभि
रक्षत्रये इयंनाभि: अभावन्यत्रपुंसि दुंदुभिनाभिश्चापित विषया
दन्यत्रपुंलिंगं: नाभि: क्षत्रिय: कथंतर्हि समुल्लसत्पंकजपत्र
कोमलैरुपाहितंश्रीण्युपनीवनाभिभिर्दतिभारवि: उच्यते द्द
२ भक्तेरित्यादावविवक्षितमहेतरतिसामान्येन उक्तकचाध्यं वक्तु
तस्तु लिंगमशिष्यंलोकाश्रयत्वात् लिंगस्येतिभाष्यात् स्त्रत्वमपी

हस्ताद्युः मतएव नाभिमुख्यन्प्रचक्रमध्यद्वयये पुमान् द्वयोः
त्रालप्रनीके स्यात् स्त्रियां कस्तूरिकामदेः इति मेदिनिः रभसोपिम
स्थराह्लविधेनाभिः पुंसि प्राण्यंगके द्वयोः चक्रमध्यप्रधानेच स्त्रि
यां कस्तूरिकामद इति एवमेव विधेन्यत्रापि बोध्यं तलंतः स्त्रियां
स्यात् शुक्लस्य भावः शुक्लता ब्राह्मणस्य कर्म ब्राह्मणता ग्रा
मस्य समूहो ग्रामता देव एव देवता भूमिविद्युत्सरिल्लतावनिता
भिधानानि भूर्भूमिः विद्युत्सौदामिनी सरित् निम्नगा लता वल्ली
वनिता योषित् यादो नपुंसकं यादः शब्दः सरिद्वाचकोपि क्लीबं स्या
त् भाः स्रुक् त्वक् दिग्रुक् स्त्रिग्उपानहः एते स्त्रियां स्युः इयं भा इत्यादि
स्यूतोतिनपुंसकेच चात् स्त्रियां च स्यूतम् स्यूतं अलिकं अलि [illegible]
[illegible] काव्यमत्यी [illegible] कलिका अलिनु मेवादि लोम [illegible]

वै नियमाद्यमिदं रहस्यं प्राघुणं प्राघुणोऽतिथिरित्यमरः प्रावृड्
प्रावृट् तट् विट् त्विषः स्त्रियां स्युः दर्विविद्वेदखनिशान्यश्रिवे
शिव्यौषधिकट्यंगुलयः स्त्रियां स्युः पञ्चेडीर दर्विः दर्वी ति
थिनाडिरुचिवीचिनालिधूलिकिकिकेलिच्छविरात्र्यादयः स्त्रि
यां स्युः इयं तिथिरित्यादि अमरस्तु तिथयोर्द्वयो रित्याह तथा
च भारविः तस्य भुवि बहुतिथास्तिथयः इति स्रीलेहि बहुतिथयः
तिस्यात् श्रीहर्षश्च निखिलां निशां पूर्णिमा तिथीन् इति शाकु
लराजिकुटिभ्रातिवर्तिभ्रुकुटित्रुटिवलिपंक्तयः स्त्रियां स्युः इ
यं शष्कुलिः प्रतिपदापद्विपत्संपत्शरित्सदुषः संवित् क्षुत्पु
न्मुत्समिधः इयं प्रतिपद् इत्यादि उषा उषसि उषा प्रातरधि
ष्ठात्री देवता आशीर्धूर्पूर्गीर्द्वारः अप्सुमनस्समासिकता

वर्षाभिर्बहुत्वं च अवादीनां पंचानां स्त्रीत्वं स्याद्बहुत्वं च आप इमाः स्त्रियः
सुमनसः पुष्पं सुमना मालतीजातिः देववाचीतु पुंस्येव सुपर्वाणः
सुमनसः बहुत्वप्रायिकं एका च सिकता तैलदानेऽसमर्थेति म
यैवत्वस्यै भाष्यप्रयोगात् समां समां विजायत इत्यत्र समायां
समायामिति भाष्याच्च विभाषाग्राधेटिति सूत्रे अप्रमाता सु
मनसाविति च निव्याख्यायां सुरदेवेष्वेवं स्वेकुल्वकुर्ज्यागवा
ग्नवा गह्वेनोक्तिको भिजः इपाकु तद्धसीमासंवंध्याः इवरटिः
सीमासंवंध्या चुल्लिवेल्लिखादयश्च स्पष्टं ताराधाराज्योत्स्नाद
यश्च शलाका स्त्रियां नित्यं निव्यक्तइणमन्येषां कश्चिद्गमिचा
रं नापद्यते इति स्त्र्यधिकारः पुमान् अधिधिति कारोयं घञ
वंतः पाकः त्यागः करः गरः भावार्थ एवेदं नपुंसकत्ववरोधे

भावमात्य इत्यां स्त्रीत्ववशात्रेतु क्विन्नादिभिर्वाधो सपविशेषात्
कर्मादौ तु घञादयं तं मपि विशेष्यलिंगं संबंधमनुवर्तिष्यत
इति भाष्यात् घानंतश्च विस्तरः गोचरः चयः सर्वलिंगभ
गवदानि नपुंसके एतानि नपुंसकेस्युः सर्वलिंगं भोगपदं
नडः तः पुंसि यत्तः यत्नः यांचाद्विप्रियापूर्वस्यापवादः कंतोः
घुः क्विप्रत्ययांताघुः पुंसिस्यात् निधिः उदधिः कंतः विंदा
नं घुः विंजदिवीजं इषुधिः स्त्रियांच चात्पुंसि पूर्वस्यापवा
दः देवासुरात्मस्वर्गगिरिसमुद्रनखकेशदंतस्तनभुजकंठख
ड्गशरपंकाभिधानानि एतानिपुंसिस्युः देवाअमरा असुराः
दैत्याः आत्माक्षेत्रज्ञः स्वर्गः नाकः गिरिः पर्वतः समुद्रः अब्धिः
नखः करस्रुहः केशाः शिरोरुहः दंतोदशनः स्तनः कुचः भुजः

५

दो: कंठ: गल: स्कन्ध: कपोल: श्रोणिभाग: पंक: कर्द्दम: इत्यादि
त्रिविधश्चत्रिभुवनेन नपुंसके स्यथ तृतीयं विकल्प त्रिविधपंस
ज्ञाभिधानतया पुंस्त्वप्राप्यमाणेन: द्यौर्दिवौ द्यौर्दिवौ स्त्रीवेल
वादानेऽर्थ इक्षुवाहस्त्रियाच चाल्पे स्ति वालकांडैनपुंसकेच
वा तुत्सि [illegible] पत्यादिवत्तु: सत्रीदेवास्तुरेत्यस्यापवाद:
नात: अयपुंसि राजातद्दा नचचमिवभ्यो ... तिव्यादि: अस्य
कोकनेरीतिनपुंसकप्रकरणेवक्ष्यमाणत्वात् अनुपुरस्थकपालगु
ल्मे मेघाभिधानानि पुंसि अनु: अध्वर: पुरुषो नर: कपोलग
पाउ उ: गुल्फ: पपद: मेघोनीरद: अभ्रंनपुंसके स्वेस्यापवाद उ
कारात: अयं पुंसि पक्ष: उदु: हनुकेद विलासिन्यामत्यां मे
गदेस्त्रियां दयो: कपोलावयवे उत्तिमदनी कोरणुरिभ्यां स्त्री

नैमे इत्यमरः एवंजातीयकविशेषवचनानांकोतस्य प्रकृतसू
त्रविषये उक्ताच लिंगभावविधिर्व्यापी विशेषविधिबाधित इ
ति एवमन्यत्रापि धेनुरज्जुकुहूसर्यूतनुकरेणुप्रियंगवः स्त्रियां
समासे रज्जुः पुंसि च कर्कटरज्जुः कर्कटरज्जुना श्मश्रुजानुवसु
स्वाश्रुजतुत्रपुतालूनि नपुंसके वसुचार्थवाचि मद्यवाची
नि विके वस्मृदिस्याप्रिनधनादिवेषु मद्गुमधुसीधुसाधुसानु
कमण्डलूनि नपुंसके च चात्पुंसि अयं मधुः इदं मधु रुत्वंतः
मेरुः सेतुः दारुकसेरुजतुवस्तुमस्तूनि नपुंसके पुंस्त्वस्यापवा
दः इदं दारु सक्तुर्नपुंसके च चात्पुंसि अयं सक्तुः इदं सक्तु प्राग्र
रकारात् रश्मिदिवसाभिधानमितिसूत्रात् प्रागेतस्मादका
रातः इत्यधिक्रियते कोपधः कोपधोऽकारांतः पुंसि स्यात् स्तव

का१

कः कल्कः चिबुकशालूकप्रातिपदिकांशुकोल्मुकानि नपुंसके पू
र्वस्यापवादः कंटकानीकसरकमोदकचषकमस्तकपुस्तकतटाक
निष्कशुष्कवर्चस्कपिनाकभांडकपिंडकशलाकानि नपुंसके च
चात्पुंसि मयूयकंटकः इदं कंटकमित्यादि टोपधः टोपधोऽकारा
न्तः पुंसि स्यात् घटः पटः किरीटमुकुटललाटवटवीटशृंगाटकराट ल५
लोष्टानि नपुंसके किरीटमित्यादि कुटकूटकपटकवाटकर्पटनटानि
केटानि नपुंसके च चात्पुंसि णोपधः दंतः पुंसि गुणः गणः पाषा ग१
णः ऋणलवणपर्णतोरणरणोष्णानि नपुंसके पूर्वस्यापवादः
कार्षापणस्वर्णसुवर्णव्रणचरणवृषणविषाणतृणानि नपुंसके च
थोपधः रथः काष्ठपृष्ठरिक्थोक्थानि नपुंसके इदं काष्ठमित्या
दि काष्ठादिगाथाक्लीबं तीर्थप्रोथयूथगाथानि नपुंसके च चा
त्पुंसि मयूयतीर्थः इदं तीर्थं नोपधः नदंतः पुंसि इनः फेनः ज

घनजिनतुहिनकाननवनवृजिनविपिनवेतनशासनसोपान
मिथुनश्मशानरत्ननिम्नचिह्नानि नपुंसके पूर्वस्यापवादः मान
यानाभिधाननलिनोद्यानशयनासनस्थानचंदनालानसमान
भवनवितानविमानानि नपुंसके च चात्पुंसि स्त्रियं मानः इदं
मानं वोपधः पांतः पुंसि यूपो दीपः सर्पः पापरूपोडुपतल्पशि
ल्पपुष्पशष्पसमीपांतरीयाणि नपुंसके इदं पापमित्यादि सूर्प
कुतपकुणपद्वीपनतल्पविटपानि नपुंसके च स्त्रियं सूर्पः इदं सूर्पमि
त्यादि भोपधः स्तंभः कुंभः तलिमं नपुंसके पूर्वस्यापवादः जंभं
नपुंसके च स्त्रियं जंभः इदं जंभं मोपधः सोमः भीमः रुक्मसिध्म
युग्मेध्मगुल्माध्यात्मकुंकुमानि नपुंसके इदं रुक्ममित्यादि
संग्रामदाडिमकुसुमाश्रमक्षेमक्षौमहोमधामानि नपुंसके
चात्पुंसि स्त्रियं संग्रामः इदं संग्रामं योपधः समयः हयः कि

सलयहृदयेंद्रियानुरीयाणि नपुंसकेऽपि गोमयकषायमलया
नवाच्यानि नपुंसके च गोमयः गोमयं गोधूमः दूरः अंकुरः
पारायसफारतकोचवेकवप्रद्वीपदुग्धच्छिद्रनीरक्षीरद्वारवक्त्रश्वभ्र
भ्रमसभ्रमारतिमिरकूरवविच्छेद केयूरकोदरारजसशारीर
केंदरमंदारपंजरारजठराजिरवैरचामरपुष्कगह्वरकुहरकुटी
रकुलीरचवरकाश्मीरनीरांबरशिशिरतंत्रयंत्रक्षत्रक्षेत्रमित्रक
लत्रचित्रमूत्रसूत्रवक्त्रनेत्रगात्राणि लत्रशास्त्रशास्त्रवस्त्रपत्रपात्रसत्र
नपुंसके इंदुहारमित्यादि अव्ययमदेवदेवतायां उष्ट्रकंरेतः
चक्रवज्रांधकारसारवारपारक्षीरतोमरशृंगार ... शृंगारमंदारा २
शीरतिमिरशिशिराणि नपुंसके च चात्संत्यि ओषधः वृक्षः
वेदः शिरोधजीवधवरीयपीयूषपुरीयनि लिविधवाल्मोधा

नि नपुंसके शब्दकरीयमित्यादि वरवर्णान्तानि नपुंसके च चात्पुंसि
श्चायं यूषः इदं यूषं सोपधः वत्सः वायसः महानसः पनसः विस
तुसमाहसानि नपुंसके च मसाक्षरसनिर्यासोपवासकार्पास
मास कासकासमांसानि नपुंसके च चात्पुंसि केचिचाप्राणिनि
वेसाद्धीवानभाजनं प्राण्यानंतु के सानामका स्त्रिखुजा रश्मि
दिवसाभिधानानि एतानि पुंसि स्युः रश्मिः दिवसः मयूखः छ
सः शेषत्रिस्त्रियां पूर्वस्यापवादः दिनाहनी नपुंसके मानाभिधा
नानि एतानि पुंसि स्युः कुडवः प्रस्थः द्रोणाढकौ नपुंसके च इदं द्रो
णमित्यादि खारीमानके स्त्रियां इयं खारी इयं मानिका दाराक्षत
लाजासूनां वहुत्वं च इमे दाराः नाड्युपजनोपपदानि व्रणांगप
दानि यथासंख्यं नाड्याद्युपपदानि व्रणादीनि पुंसि स्त्रयं नाडी

व्रणः अपांगः जनपदः व्रणादीनामुभयलिंगत्वे विज्ञोवल्लभेनेव
त्यर्थस्तत्त्वं मरुद्गरुत्तरदृत्विजः पुंसि अयं मरुत् ऋषिराशिदृति
ग्रन्थिक्रिमिध्वनिबलिकौलिमौलिरविकविकपिमुनयः एते पुं
सि ध्वजगजमुंजपुंजाः पुंसि हस्तकुन्तान्तव्रातवातदूतधूर्त
सूतचूतमुहूर्ताः एते पुंसि अमरस्तु मुहूर्तौ स्त्रियामित्याह
षंडमंडकरंडवरंडतुंडगंडमुंडपाषंडाः अयं षण्डः वंशांशपुरो
डाशाः अयं वंशः पुरोदाशुपत्नीपुरोडाशः कर्मण्यग्न्याख्ये भववा
ख्यानयोः प्रकरणेपुरोडाशः पुरोडाशात्स्वत्रिति विकारप्रकर
णेव्रीहेपुरोडाशइतिचनिपातात्सवृत्तस्तत्र लवनिपातनाद्दार
ण्डत्वं पुरोडाशमञ्जाम्भिसमितिमाघः ह्रदकंदकुंदबुद्बुदशब्दाः
अयं ह्रदः अर्धपथ्यमथ्यमुक्षिसिलसवनितवपूगाः अयंस्कन्धः पह

वपल्वलकफरेफकराहनिर्व्यूहमठमणितोरणमतुरंगगंधस्कंधमृदंग
संगमसमुद्रपुंखाः अयं पद्मवत्रूत्यादि सारथ्यानिस्थिकुट्टिवल्लिपाएणं
जलधः इति पुल्लिंगाधिकारः नपुंसकं अधिकारोऽयं भावे ल्युडं
तः हसनं भावे किं इध्मः पत्रं स्नानः कुठारः निष्ठा च भावे यानि निष्ठा
न्तं दत्तं क्लीबं स्यात् हसितं गीतं लब्धमानत्वेनो गुणत्वं शेषत्वं व्य
त्नेः त्रिलसामर्थ्यात्पदे स्त्रीत्वं चातुर्यं चातुरी सामग्र्यं सामग्री
औचित्यं औचिती कर्मणो च ब्राह्मणादिगुणवचनेभ्यः ब्राह्म
ण्यस्य कर्म ब्राह्मण्यं यथाक्रमगतमत्यव्ययं अभावकर्मणि
एतदंतानि क्लीबानि सेनाद्यन्तेनापत्र सैन्यं सारथ्यः सरस्व
कपित्थात्याद्यकु कापेयं पत्न्यंतद्वैरादिनाद्भ्यायकु आधिपत्यं
ब्राह्मणभजातिवयोवचनो हृद्याद्भ्योऽज्ञ माकं हायनांतयुवा

९

४ दिग्भ्याञ्चे वेत्ह्वायनं द्वंद्वमनोज्ञादिभ्यो वुञ् पैतापुत्रकं होत्रादिभ्यः
छः अच्छावाकीयं अव्ययीभावः अधिस्त्रि द्वंद्व एकत्वं पाणिपा
अभायायाहेमन्तशिशिरावहोरात्रे च अनञ्कर्मधारयस्तत्पुरु
षः अधिकारीयं अनत्यैच्छाया शरच्छायं राजामनुष्यपूर्वा
सभा इनसभं सेनाछायाशालानिशा स्त्रियां च परवत् अ
व्ययस्तत्पुरुषः परलिंगः स्यात् रात्राह्नाहाः पुंसि अव्ययपूर्वाहेन
पुंसके संख्यापूर्वो रात्रि त्रिरात्रं संख्यातिकिं सर्वरात्रः द्विगुस्त्रियां च
पंचपूली पंचपूलं त्रिभुवनी त्रिभुवनं इसुसन्तः हविः धनुः अ
र्चिः स्त्रियां च इसन्तत्वेप्यर्चिः स्त्रियां नपुंसके च स्यात् इदमियं वा अ
र्चिः छदिः स्त्रियामेव इत्येकदिः छदिः तेऽनेनेति चक्षुरादि पताका
दर्चिः अर्चीत्यादिना इस इत्यमृत्यादिना उस्वः परलिंगो द्वंद्व इत्यम
रः तत्र परलसाचर्याच्च द्विवचः स्त्रीवत्तावद्वंतोऽमरव्याख्यानात्

पेक्षाः मुखनयनलोहवनमांसरुधिरकार्मुकविवरजलहलध
नान्नाभिधानानि एतेषामभिधायकानि क्लीबे स्युः मुखं आन
नं नयनं लोचनं लोहं कालं वनं गहनं मांसं आमिषं रुधिरं
रक्तं कार्मुकं शरासनं विवरं बिलं जलं वारि तोयं हलं लांगलं ध
नं द्रविणं अन्नं अशनं अस्यापवादानाह त्रिसृष्ट्या सारथ्योदनाः
पुंसि वक्त्रनेत्रारण्यगांडीवानि पुंसि च वक्त्रो वक्त्रं नेत्रो नेत्रं अर
ण्यो अरण्यं गांडीवः गांडीवं अटवी स्त्रियां लोपधः तूलं कूलं स्थलं
तूलोपलतालकुसूलतरलकेवलदेवलवृषलाः पुंसि अयं तूलः
शीलमूलमंगलसालकमलतलमुसलकुंडलपललमृणालवा
लनिगलपलालबिडालखिलमूलाः पुंसि च शीलं शीलः इत्यादि
शतादिसंख्या शतं सहस्रं शतादि रिति किं एको द्वौ बहवः सं

स्येतिकिं शतक्रतोनामपर्वत: शतायुतप्रयुता: पुंसिच त्रयंद्वा
त: इदं शतं इत्यादि लक्षाकोटीस्त्रियां इयंलक्षा इयंकोटी वालक्षा
नियुतंचनत इत्यमरात स्त्रीपि लक्षंशंकु: पुंसि सहस्रंक्वचित
त्रयंसहस्र: इदंसहस्रं मनवच्छोकर्णेरिमन्यूत्ययोनावच्छ:
स्त्रीत्वंस्यात नतुकर्णेर वर्मे चर्मे इच्छिक: किंप्रतिमास्रकर्णेर
किं स्वदातीतिदामा ब्रह्मनपुंसिच चात्मस्त्रीवे त्रयंब्रह्म इदंब्रह्म
नामकेपामसिनपुंसके मन्वच्छ इत्यस्यायंप्रपंच त्रयंसोनावच्छ: य
श: मन: वय: इच्छ: किंचंद्रमा: अप्सरा: स्त्रियां एताअप्सरस:
प्रायेणायंबहुवचनांत त्रांत: छत्रं पत्रं यात्रामात्राभस्त्रादंष्ट्रावर
त्रा: स्त्रियांएव भक्त्रामित्रवक्त्रछत्रपुत्रमंत्रमेत्याभुंसि त्रयंअत्र नामि
त्र अमित्र: मित्रमित्राणिमित्राणि इतिमाघ: स्वाराजमस्याजाम
मित्रोमित्रेतिच पश्यन्तुदयामित्र इतिसर्वेहरदत्तेनोक्तं अपंनदि

भवतिचिदितियोगात्पिक्कु इत्यत्र च अमरसिंहे अमरैरसिंहस्यव्याख्यायेत्यादौ
मध्यपाद्यात्तलुक्षिंत्यः नञ्समासेप्येवं परवल्लिंगतापीष्यादिति तु
नत्रदोषाभावःक्षितितत्त्वकृतस्वरूपर्यालोचनमलकं स्वदोषाद्धा
वन्नमपि नञोजरमर मित्रमतानुइतियाथसंस्त्राम्नायमलकमि
तिदिक्कु पत्रपात्रपवित्रसूत्रच्छत्राः पुंसि च वलकुमुदमयूखपत्तनरत्ना
भिधानानि वलं वीर्यं पद्मनाभमलोत्पलानि पुंसि च पद्मादयः
शब्दाः कुसुमाभिधायित्वविशिष्टलिंगाः स्युः अमरोप्याह वापुंसि
पद्ममिति एवं चाब्धिचादिपुंसिस्त्वेजलजे पद्मं नपुंसकमेवेति
वक्तिगंधोयामतातारेलनेयः आहमहत्संग्रामेपुंसि आजिः स्त्रियाए
वे फलजातिः फलजातिवाचिशब्दो नपुंसकं स्यात् आमलकं आ
म्रं वृक्षजातिः स्त्रियामेव क्वचिदेवेदं हरीतकी वियजुगलश्शाकृत
कुष्ठतपत्रतशाकृतयवकुदच्छितः ह्रीवेरम्युः नवनीतावताना

रतामृतनिमित्तचित्तवित्तव्रतरजतवं मपलितानि श्राद्धकुलिशदैव
पीठकुण्डाङ्गगदधिसक्थ्यास्यदाकाशकण्वबीजानि एतानि क्ली-
बे स्युः दैवं पुंसि च दैवं देवः धान्याज्यसस्यरूप्यकुप्यपण्यवर्ष्यधि-
ष्ण्यहव्यकव्यकाव्यसत्यापत्यमूल्यशिक्यकुड्यमद्यहर्म्यतूर्य-
सैन्यानि इदं धान्यं इत्यादि द्वंद्वबर्हिर्दुःखबडिशपिच्छबिंबकुटुंब-
कवचवरवस्त्रशरकाणि अष्टलिंगं त्रिष्वेव इन्द्रियं विरचागादेर्मा भक्त
इति नपुंसकाधिकारः स्त्रीपुंसयोः गोमणियष्टिमुष्टिपाटलिव-
स्तिशाल्मलित्रुटिमसिमरीचयः इयमयं वा गौः मृत्युसीधुकर्कन्धु-
किष्कुकण्डुरेणवः इयमयं वा मृत्युः गणवरुकारान्तं नपुंसकं च त्रि-
लिंगं पटु पटुः पट्वी अपत्यार्थतद्धिते औपगवं औपगवः औपगवी इति
स्त्रीपुंसाधिकारः पुंनपुंसकयोः घृतभूतमुस्तक्ष्वेलितैरावतपुस्त-
कवस्तलोहिताः अयं घृतः इदं घृतं शृंगार्घनिदाघोद्यमशल्यदृ-

दाः अयं संगः इदं संगं व्रजकुं जकुं यकृ चेग्रच्छद पीभाद्रे चेदर्भ ष्ठक्षः
अयं व्रजः इदं व्रजं कवंधो बधो ग्रधांताः दंडमेडु खंडशावसंधव पाश्वि
का वाकुशाका पांकुशाकु लिप्ताः एते भुंन भुंस्वक्षयोः स्युः कुशाराम स्त
नेदर्भ योर्ग्रेवी पे कुशं जलइति विस्वः शलाकावाचित्र लिंयां तथा
चजानपदादिस्त्वे णयाविकारे अी यकुशी दारुणरटाश कुशावा
नस्पत्यास्यमतः स्ते कमीति स्त्रे कुशाकरलीक्षिति प्रयोगश्च व्या
रुस्रेव चहानो तु पायनशाब्द पुंषत्वात शाकृ रइति तत्र शारीरकभा
ष्येप्येवं एवं च श्रुतिसूत्रभाष्याणमेव तैर्वा कर्यं स्थितेनस्माच्छद्रइ ते
त्याङ प्रस्तेयादि विवेचो भामती ग्रंथः प्रौढवाद मात्रपरे [illegible]
रः इति विभावनीय बहुश्रुतेः ग्रहमे महारहं वहपटहा थापराश्रुरवेकु
दाः इति तिङन्तकुंभवानांछि चारः अविशिष्ट लिंगे अव्ययं कति युष्म
दस्मदः संताम्हेरवार्णिया पपरवत एकः पुरुषः एकास्त्री एको [illegible]

भूतं गुरुवचनैश्च युक्तिः परः शुद्धो ह्यात्मीयज्ञानं वस्तु कृत्वाश्व
वरलाघिकरलयोस्तु सर्वदा विना माया इति सिद्धान्तकौ
मुद्यां भट्टोजिदीक्षितविरचितायां लिंगानुशासनं समाप्तम् ॥
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥